

KONVERENTS EESTI- JA VÕORKEELSEST TRÜKISEST EESTI- JA LIIVIMAAL 1801–1917

29. ja 30. oktoobril toimus Tartus Eesti Kirjandusmuuseumis konverents raamatuloost „Eesti- ja võorkeelne trükis Eesti- ja Liivimaal 1801–1917”, mis oli korraldatud Eesti Teadusfondi grandi nr 6084 „Eesti- ja muukeelse trükise osa rahvusliku teadvuse äratamisel ja kujundamisel ning rahvuse konsolideerimisel: kirjastamine, levitamine ja lugemine XIX sajandi algusest Eesti Vabariigi loomiseni” kokkuvõtteks.

Kahe päeva jooksul kuulati 11 ettekannet enamasti Eesti teadlastelt.

Avaettekandes „Eesti ja baltisaksa trükisõna aastail 1801–1917: uurimiseis ja perspektiivid”, mille olid kahasse koostanud Tiiu Reimo (TLÜ) ja Vello Paatsi (EKLA), anti ülevaade XIX sajandi ja XX sajandi alguse raamatuloo uurimisest Eestis, tõdeti, et selle ajavahemiku raamatulugu on uuritud ebahühtlaselt ja ebapiisavalt ning leiti raamatuloolasele Mare Lotile toetudes, et eesti raamatulugu vajab jätkuvat uurimist. Raamatuloo objekti tuleb laiendada, lisades senisele põhiliselt eestikeelse raamatu käsitlusele Eestis ilmunud võorkeelse raamatu osa ning selgelt välja tuua nendevahelised seosed. Dorothee M. Goeze (Marburg, Herderi Instituut) tutvustas ettekandes Herderi Instituudi arhiivis leiduvaid eesti- ja võorkeelseid trükiseid, toetudes Balti rüütelkondade raamatukogudele ja Mellinide perekonnaarhiivile, eriti kartograafi ja poliitiku krahv L. A. Mel-

lini pärandile. Liivi Aarma (TLÜ) kõneles eestikeelse põllumajandusliku kirjanduse algusest ja esimesest eestikeelsest käsiraamatust põllumeestele „Põllomehhe nõuandja...” (1866), kesken dudes selle anonüümselt ilmunud raamatu autori väljaselgitamisele. Nagu selgus V. Paatsi kommentaarist, pole raamatu koostaja siiski mitte Friedrich Nikolai Russow, nagu oletuslikult järeldas L. Aarma, vaid Magnus Georg Dietz, mitme teiseegi eestikeelse kirjatöö autor. Konverentsi esimese päeva esimese poole lõpetas Signe Jantson (TTÜ raamatukogu) ülevaatega raamatukaubandusest Eestis aastatel 1851–1917.

Päeva teise poole avas Ülo Matjus (TÜ) esialgse ülevaatega ajavahemikus 1801–1917 Eestis iseseisva raamatuna ilmunud filosoofilistest trükistest, avastades ja sõnastades uusi võimalusi Eesti filosoofia ajaloo raamatulooliseks uurimiseks. Edasi kõnelesid Erki Tamiksaar (EMÜ) baltisaksa loodusteaduslikust trükisest ja selle levikust XIX sajandi Euroopas ning Imbi Pelkonen (EKM) Eesti Kirjandusmuuseumi *Baltica* kogust.

Konverentsi teisel päeval oli kõne all peamiselt seltside tegevus nii eesti- kui ka võorkeelsete trükiste soetamisel ja levitamisel. Kristi Metste (EKLA) rääkis Õpetatud Eesti Seltsi kirjastustegevusest ja F. R. Faehlmanni osast selles, Tiiu Reimo Eestimaa Kirjanduse Ühingu ja selle kirjastustegevusest. Nii

Õpetatud Eesti Seltsi kui ka Eestimaa Kirjanduse Ühingu kirjastustegevus vajaksid põhjalikumat uurimist ja asetamist avaramasse kultuurikonteksti, kinnitasid ettekandjad. Vello Paatsi kõneles piibliseltsidest pühakirja levitajana XIX sajandi esimesel poolel Eesti ja Liivimaal, rõhutades piibliseltside tähtsust eestlaste lugemisharjumuse kujundajana, lugemisvara rikastajana, tallinna eesti keele levitajana tartu keelealal, aga ka n-ö ühistegevuse koolina lihtrahva jaoks, sest piibliseltside kui vabatahtlike ühenduste tegevusse haarati kaasa ka eesti talupoegi ja saksa lihtrahvast. Anu Pallas (TÜ) andis ülevaate koolmeistri ja karskusaate kandja Jüri Tilga tegevusest ajalehe

Olevik toimetaja ja karskustrukiste soetajana (vt käesolevat KK numbrit, lk 194–210).

Konverentsi puhul ilmus kogumik „Rahvusvaheline konverents „Eesti- ja vöörkeelne trükis Eesti- ja Liivimaal 1801–1917” 29.–30. oktoobril 2009 Eesti Kirjandusmuuseumis. Ettekanded = Internationale Konferenz „Estnisch- und fremdsprachige Druckschriften in Est- und Livland 1801–1917” 29. bis 30. Oktober 2009. Beiträge” (Tartu: Eesti Kirjandusmuuseum, 2009. 88 lk), kus on avaldatud ettekanded või ettekannete teesid eesti ja saksa keeles.

KRISTI METSTE